

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Öğretimine İlişkin Deneyimleri

Fatma ATALAY*, Çimen OĞUR**, Seray OLÇAY***

Makale Geliş Tarihi: 23/03/2023

Makale Kabul Tarihi: 27/06/2023

DOI: 10.35675/befdergi.1269679

Öz

Ortaöğretim dönemindeki özel gereksinimli (ÖG) bireyler ile çalışan özel eğitim öğretmenlerinin, ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma modellerinden olgu bilim deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt ve kartopu örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmaya Ankara, İstanbul, Bursa, Samsun, Batman, Isparta, Konya ve Düzce'de görev yapan ve ÖG bireyler ile çalışan 14 öğretmen katılmıştır. Verilerin yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplandığı araştırmada veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda beş tema, 14 kategori ve 23 alt kategori belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları ÖG bireyler ile çalışan öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yeterince yer vermediklerini, yer verdikleri durumlarda ise genelde sınıf ortamlarında belirli içeriklerin öğretimine odaklandıklarını ortaya koymuştur. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak öğretmenlerin görüş, deneyim ve sahada karşılaştıkları sorunları derinlemesine inceleyen farklı veri toplama araçlarının kullanıldığı karma araştırmaların yürütülmesi, eğitim ortamlarında işlevsel finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yer verilmesi, öğretmenlere konuya ilişkin hizmet öncesi ve içi eğitimlerin sunulması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, nitel araştırma modelleri, olgu bilim, özel gereksinimli birey

Special Education Teachers' Experiences on Teaching Financial Literacy Skills

Abstract

The purpose of this study was to evaluate the views and experiences of special education teachers working with individuals with special needs in secondary education on supporting the financial literacy skills of individuals with special needs and was designed in a phenomenological pattern, one of the qualitative research models. The participants of the study were determined by using criterion and snowball sampling, which are among the purposive

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, Türkiye, fatma-atalay@hacettepe.edu.tr, ORCID: [0000-0003-2212-7566](https://orcid.org/0000-0003-2212-7566)

** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, Türkiye, cimenogur@hacettepe.edu.tr, ORCID: [0000-0002-7386-8332](https://orcid.org/0000-0002-7386-8332)

*** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, Türkiye, serayolcaygul@hacettepe.edu.tr, ORCID: [0000-0002-5007-7466](https://orcid.org/0000-0002-5007-7466)

Kaynak Gösterme: Atalay, F., Oğur, Ç. & Olçay, S. (2023). Özel eğitim öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine ilişkin deneyimleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(39), 658-684.

sampling methods. The study involved 14 teachers working with individuals with special needs who are based in Ankara, Istanbul, Bursa, Samsun, Batman, Isparta, Konya, and Düzce. The content analysis method was used to examine the data gathered through semi-structured conversations. As a result of the analysis, five themes, 14 categories, and 23 sub-categories were determined. The study's results showed that teachers working with individuals with special needs do not devote enough time to teaching financial literacy skills, and when they do, they typically concentrate on teaching particular topics in classroom settings. Based on the findings, recommendations were made, such as conducting mixed studies using various data collection tools to thoroughly examine teachers' opinions, experiences, and the problems they face in the field, teaching functional financial literacy skills in educational settings, and providing teachers with pre-service and in-service training on the subject.

Keywords: *Financial literacy, individual with special needs, phenomenology, qualitative research*

Giriş

Finansal okuryazarlık parayı yönetme yetkinliği olarak tanımlanan ve bireylerin bağımsız bir yaşam sürebilmelerinin ön koşulu olan en temel becerilerden biridir (Remund, 2010). Alanyazında finansal okuryazarlığa ilişkin pek çok farklı tanım bulunmaktadır. 2000 yılından bu yana finansal okuryazarlıkla ilişkili tanımların incelendiği bir çalışmada finansal okuryazarlık için (a) finansal kavramlar bilgisi, (b) finansal kavramlar hakkında iletişim kurma yeteneği, (c) kişisel finansı yönetme yeteneği, (d) kabul edilebilir finansal kararlar verme becerisi ve (e) gelecekteki finansal ihtiyaçları etkili bir şekilde planlama yeteneği olmak üzere beş kategori üzerine odaklanıldığı görülmektedir (Clark, 2016). Kişisel Finansal Eğitimler için Ulusal Standartlar (The National Standards for Personal Financial Education [NSPFE]) ise finansal okuryazarlığı gelir elde etme, harcama, para biriktirme, yatırım yapma, kredileri ve risk durumlarını yönetme gibi kategorilerden oluşan bir kavram olarak tanımlamaktadır (Council for Economic Education & Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy, 2021). Bu tanımlarda ele alınan kategorilere ek olarak son yıllarda finansal okuryazarlığa ilişkin tanımların planlama, mobil ödemeler ve kripto para ve varlıklar gibi daha güncel konuları kapsayacak şekilde genişletildiği görülmektedir (Merry vd., 2022).

Finansal okuryazarlık becerileri yaşları ya da performansları fark etmeksizin tüm bireylerin güçlük yaşadıkları en temel becerilerden biridir. Araştırmalar hem tipik gelişen (TG) hem de özel gereksinimli (ÖG) bireylerin, özellikle de genç bireylerin bu becerilerde güçlükler yaşadıklarını göstermektedir. Örneğin araştırmalarda TG gençlerin para yönetiminde güçlükler çektikleri, borçlanmaya daha meyilli ve dolandırılmaya daha açık oldukları (Hodson & Dwyer 2014; Mandell, 2008); benzer bir şekilde ÖG gençlerin de kendi mali durumlarını yönetmede güçlükler yaşadıkları (Newman vd., 2009), yaşadıkları bu güçlükler nedeniyle de alış-veriş yapma, fatura ödeme, bütçe hazırlama, yatırım yapma gibi bağımsız yaşama ilişkin temel kararlar almada sınırlılıklar gösterdikleri görülmüştür (Clark, 2016; Mansfield & Pinto, 2008;

Rowe & Test, 2012). Ayrıca ilgili alanyazın finansal okuryazarlık becerileriyle doğrudan ilişkili olan bilişsel beceriler, iletişim becerileri, sosyal beceriler ve uyumsal beceriler gibi becerilerde sınırlılıklar gösteren (Odom vd., 2009) ÖG gençlerin TG gençlere kıyasla bu becerilerde daha fazla güçlük yaşadıklarını ve daha fazla desteğe gereksinim duyduklarını ortaya koymuştur (Clark, 2016). Ek olarak finansal okuryazarlıkla ilgili yürütülen çalışmalarda, ÖG bireylere bu becerilerin en etkili ve verimli şekilde nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin öğretim zamanı, içeriği, ortamı ve yöntemi gibi özellikler üzerinde durulmuştur.

Finansal okuryazarlığa ilişkin desteğin ÖG bireylere ne zaman sunulması gerektiği araştırmacıların üzerinde durdukları konulardan biridir. Araştırmalar bu becerilerin mümkün olan en erken dönemde ancak özellikle de ortaöğretim dönemi bitmeden önce öğretilmesi (Cheak-Zamora vd., 2017), ÖG bireylere ortaöğretimden mezun olmadan öğrendikleri finansal okuryazarlık becerilerini sergileyebilecekleri fırsatların sunulması (Rowe & Test, 2012) ve özellikle de 16-21 yaş arası bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim ve geçiş planlarında bu becerilerin desteklenmesine yönelik amaçlara yer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Individuals with Disabilities Education Act [IDEA], 2004). Alanyazın ek olarak ortaöğretimden mezun olmadan bu becerileri edinmeyen ya da daha önce edindikleri becerileri sergileme fırsatı bulamayan ÖG bireylerin bağımsız yaşama geçiş yapmakta daha fazla zorlandıklarını, hatta bağımsız bir yaşama geçemediklerini de göstermektedir (Newman vd., 2011). Dolayısıyla ortaöğretim dönemi finansal okuryazarlığa ilişkin becerilerin ediniminde ve deneyimlenmesinde kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir (Hodson & Dwyer, 2014).

Finansal okuryazarlığa ilişkin desteğin doğru zamanda sunulması kadar doğru içeriklere yönelik olarak sunulması da çok önemlidir (Merry vd., 2022). Bu desteğin nasıl sunulacağına odaklanan alanyazın finansal okuryazarlık becerilerinin hem bilgi hem de beceri (Lusardi, 2019) boyutunu içerdiğini, bu nedenle öğretimsel amaçların bu boyutları dikkate alarak gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Huston, 2010). Ayrıca alanyazında finansal okuryazarlığın farklı öğretim programlarından bilgi ve becerileri içermesi nedeniyle disiplinler arası desteklenmesi gereken bir alan olduğu da ifade edilmektedir (Merry vd., 2022). Örneğin matematik (örneğin dört işlem bilgi ve becerisi), sosyal bilgiler (örneğin bütçe yapma), bağımsız yaşam (örneğin gereksinimlerini belirleyerek harcamalarını planlama) gibi farklı disiplinlere ait öğretim programlarında finansal okuryazarlıkla ilişkili içeriklere yer verildiği (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, 2022); araştırmalarda ise genel olarak ATM'yi kullanma (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006; Scott vd., 2013), alış-veriş yapma (Cihak vd., 2006; Hsu vd., 2014; Xin vd., 2005), banka kartını kullanarak alış-veriş yapma (Mechling vd., 2003; Rowe vd., 2011) ve vadesiz hesap yönetme (Davies vd., 2003) gibi içeriklerin öğretime odaklanıldığı görülmektedir. Ancak pek çok öğretim programında yer bulmasına ve araştırmalarda konu edinilmesine rağmen alanyazın finansal okuryazarlıkla ilgili içerikleri edinmede güçlükler yaşayan ÖG bireyler (Garcia-Iriarte vd., 2007; Lehmann vd., 2000; Lombe vd., 2010; Mittapalli vd., 2009)

için bu içeriklerin yeterli olmadığını göstermektedir (Henning & Johnston-Rodriguez, 2018).

İçeriklerin ÖG bireylere öğretimine yönelik alanyazın hem bilgi hem de beceri kazandırmaya ilişkin çalışmalara yer verilmesi gerektiğini (Huston, 2010), ancak edindikleri bilgiyi uygulamaya transfer etmede güçlükler yaşayan ÖG bireyler için bu becerilerin doğal ortamlarda ve beceri boyutunda kazandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Merry vd., 2022). Buna rağmen alanyazında ÖG bireylere finansal okuryazarlıkla ilgili becerilerin öğretimine yeterince yer verilmediği; yer verilen çalışmalarda ise sınıflarda ya da benzetilmiş ortamlarda yalnızca belirli içeriklerin öğretimine odaklanıldığı görülmektedir (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006; Hsu vd., 2014; Scott vd., 2013, Xin vd., 2005). Oysaki alanyazında finansal okuryazarlıkla ilgili içeriklerin çeşitliliğinin artırılması, içeriğin yalnızca okullarda değil ilgili içeriğin gerektirdiği toplumsal ortamlarda da öğretiminin yapılması ve ÖG bireylere öğretimi yapılan içeriği beceri olarak sergilemesine yönelik fırsatların sunulması gerektiği belirtilmektedir (Cihak vd., 2006). Finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde kullanılan öğretim stratejileri ya da yöntemleri incelendiğinde ise toplum merkezli öğretim (Cihak vd., 2006), simülasyon aracılığıyla öğretim (Rowe & Test, 2013), video modelle öğretim, resimli kartların sunumu (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006), ipuçlarının kullanımı (Rowe vd., 2011) ile birden fazla tekniği (one-more-than tekniği; Hsu vd., 2014) gibi stratejilerin ya da yöntemlerin tercih edildiği dikkati çekmektedir.

Finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde odaklanılabilecek pek çok içerik ve bu içeriklerin öğretiminde kullanılabilecek pek çok seçenek varken araştırmalarda belirli içeriklere ve yöntemlere yer verildiği görülmekte; bu durum öğretmenlere bu becerilerin öğretimine ilişkin daha fazla rehberlik edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (King vd., 2016; Spooner vd., 2012). Üstelik araştırmalar finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde kritik öneme sahip olan öğretmenlerin (Lucey & Giannangelo, 2006) bu becerilerin öğretilmesiyle ilgili olarak kendilerini yeterli bulmadıklarına da değinmektedir (McCormick, 2009; Way & Holden, 2009). Bu araştırmalardan birinde Çelik (2021) sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkla ilgili olarak tasarruf, bütçe, gelir ve gider kavramlarının öğretilmesine yöneldiğini; öğretim sürecinde ise video izletme, drama gibi yöntemlere başvurduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmenler konunun öğretimi için ayrılan ders süresinin yetersiz olduğuna, ders kaynaklarında konunun açık bir şekilde işlenmemiş olduğuna, materyallerin yeterli olmadığına ve çevresel koşulların bu konunun öğretilmesi için uygun olmadığına değinmişlerdir. Bir diğer çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkla ilgili bilgi ve becerilerin aktarımı için en çok anlatım yöntemini, bu yönteme ek olarak örnek olay, drama, problem çözme ve soru cevap yöntem ve tekniklerini kullandıkları; ancak araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin çoğunun öğrencilerine finansal okuryazarlık becerilerini etkin bir şekilde kazandırmak üzere hangi stratejilerden ya da yöntemlerden, yararlanabileceklerini bilmedikleri görülmüştür (Seyhan, 2020). Bahsedilen ve genel

eğitim ortamlarında öğretim sunan öğretmenlerle yürütülen çalışmalar dışında alanyazında ÖG bireylerle çalışan öğretmenlerin, özellikle de özel eğitim öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkla ilgili bilgi, görüş ve deneyimlerini belirlemeyi amaçlayan bir çalışmaya ulaşılammıştır. Diğer taraftan alanyazında özel eğitim öğretmenlerinin yetiştirildiği programlarda bu becerilerin nasıl öğretileceği ile ilgili herhangi bir içeriğe yer verilmediği de vurgulanmaktadır (Bay & Parker-Katz, 2009; Conderman vd., 2013; Morningstar, vd., 2018). Bu noktadan hareketle araştırmada ÖG bireyler ile çalışan özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik bilgi, görüş ve deneyimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıda sıralanan sorulara yanıt aranmıştır.

1. Özel eğitim öğretmenleri finansal okuryazarlığı nasıl tanımlamaktadır?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine ilişkin deneyimleri nelerdir?
4. Özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylere öncelikle öğretilmesi gereken finansal okuryazarlık becerileri hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine ilişkin önerileri nelerdir?

Araştırmanın sahip olduğu özellikleriyle özel eğitim öğretmenlerinin finansal okuryazarlığa ilişkin eğitim gereksinimlerini anlamak için önemli bir kaynak sağlayabileceği, ÖG bireylere yönelik öğretim programlarının ve ilgili kaynakların geliştirilmesi için temel oluşturabileceği ve ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerini desteklemek adına etkili stratejilerin ya da yöntemlerin belirlenmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Bu başlık altında araştırma modeli, katılımcılar, verilerin toplanması ve analizi ile inandırıcılık başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma modellerinden olgu bilim deseniyle tasarlanmıştır. Bu desenle tasarlanan araştırmalarda bireyin bir olgu, olay ya da kavramla ilgili deneyimlerini, bu deneyimlerden yola çıkarak olgu, olay ya da kavramları nasıl tanımladığını ve algıladığını ortaya koymak amaçlanır (Creswell, 2016; Ersoy, 2016). Bu araştırmada da öğretmenlerin ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik görüş ve deneyimleri ile finansal okuryazarlığa ilişkin

algılarının ortaya konması amaçlandığından araştırmanın olgu bilim olarak desenlenmesine karar verilmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları araştırmanın amacına yönelik özelliklere sahip bireylerin belli ölçütlere göre seçilmesine olanak veren amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme (Büyüköztürk vd., 2014) ve araştırmanın ilgi alanına giren bireylerden başlayarak, bu bireylerin çevresindeki diğer bireyleri de örnekleme dahil etmeyi amaçlayan kartopu örnekleme (Biernacki & Waldorf, 1981) kullanılarak belirlenmiştir. Bu süreçte öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. Ardından ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik mevcut durumu ortaya koyabilmek için bu konuda derinlemesine bilgi sunabilecek katılımcıların sahip olmaları gereken bir dizi ölçüt belirlenmiştir. Bu araştırma için katılımcılarda (a) özel eğitim öğretmeni olarak bir kurumda görev yapma ve (b) ortaöğretim dönemindeki ÖG bireylerle çalışma olmak üzere iki ölçüt aranmıştır. Sıralanan ölçütleri karşılayan katılımcılara ulaşabilmek için hem sosyal medya üzerinden duyuruya çıkılmış hem de farklı şehirlerde ortaöğretim döneminde faaliyet gösteren okulların ve bu yaş grubundaki ÖG bireylere eğitim sunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin yöneticilerine ulaşılarak araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Ek olarak katılımcıların farklı bölgelerde ve farklı illerde görev yapmalarına dikkat edilmiştir.

Araştırma belirlenen ölçütleri karşılayan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 14 katılımcı ile yürütülmüştür. Her bir katılımcıdan görüşme öncesi yazılı, görüşme sırasında ise sözlü onam alınmıştır. Bu amaçla görüşme öncesinde katılımcılara “Gönüllü Onam Formu” e-posta ya da bir anlık mesajlaşma uygulaması olan WhatsApp aracılığıyla iletilmiş ve aynı platformlar aracılığıyla onam alınmıştır. Görüşme sırasında ise formda yer alan bilgiler katılımcılara sözlü olarak belirtilmiş ve katılımcılardan sözlü onam alınmıştır. Katılımcılara ilişkin açıklayıcı bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

No	Yaş	C	Mezun Olunan Üniversite	Mezun Olunan Program	Mesleki Deneyim	İl	Okul Türü	Çalışılan tanı grubu
K1	28	K	Gazi Üniversitesi	Görme Engelliler Ö.	6 yıl	Ankara	EU	ADOSB, ADZY, BY
K2	24	K	Atatürk Üniversitesi	Özel Eğitim Bölümü	2 yıl	İstanbul	EU	ADOSB
K3	28	E	Gazi Üniversitesi	Görme Engelliler Ö.	6 yıl	Ankara	EU	ODOSB

K4	31	K	Ankara Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	6 yıl	Düzce	EU	ODZY, ADZY
K5	27	K	Ankara Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	4 yıl	Ankara	EU	ODZY, ADZY
K6	32	K	İstanbul Üniversitesi	Özel Eğitim Bölümü	1 yıl	İstanbul	ÖEMO	HDZY
K7	31	E	Maltepe Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	7 yıl	Samsun	EU	ODZY
K8	28	K	Necmettin Erbakan	Zihin Engelliler Ö.	6 yıl	Konya	EU	ADZY, ODZY
K9	25	K	Anadolu Üniversitesi	İşitme Engelliler Ö.	3 yıl	Batman	ÖEMO	HDZY
K10	38	E	Gazi Üniversitesi	Sınıf Ö.	11 yıl	Ankara	ÖEMO	HDZY
K11	35	K	Gazi Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	13 yıl	Bursa	ÖEMO	HDZY
K12	51	K	Gazi Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	27 yıl	Ankara	ÖEMO	HDZY
K13	28	K	Dokuz Eylül Üniversitesi	Özel Eğitim Bölümü	7 yıl	Bursa	ÖEMO	HDOSB, ODO SB, HDZY, ODZY
K14	37	K	Anadolu Üniversitesi	Zihin Engelliler Ö.	13 yıl	Isparta	EU	ODZY, ADZY

*Kısaltmalar: *ADOSB: Ağır Düzey Otizm Spektrum Bozukluğu; ADZY: Ağır Düzey Zihinsel Yetersizlik; BY: Bedensel Yetersizlik; C: Cinsiyet; E: Erkek; EU: Eğitim Uygulama; HDOSB: Hafif Düzey Otizm Spektrum Bozukluğu; HDZY: Hafif Düzey Zihinsel Yetersizlik; K: Kadın; K: Katılımcı; ODO SB: Orta Düzey Otizm Spektrum Bozukluğu; ODZY: Orta Düzey Zihinsel Yetersizlik; ÖEMO: Özel Eğitim Meslek Okulu*

Araştırmacılar ve Uzman

Araştırmacılarından biri özel eğitim doktorasına sahiptir ve yaklaşık 18 yıldır alanda çalışmalar yürütmektedir. İlgili araştırmacı çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması, araştırmanın planlanması ve analizi süreçlerinde yer almıştır. Diğer iki araştırmacı ise özel eğitim alanında lisansüstü eğitimlerine devam etmektedir. Bu araştırmacılar alanyazının taranması, görüşmelerin yapılması ve analizi süreçlerinde yer almışlardır. Araştırmacıların tamamı bireysel ve odak grup görüşmeleri yapma ve nitel çalışma yürütme deneyimine sahiptir. Araştırmanın veri analizi sürecinde araştırmacının yanı sıra bağımsız bir uzman yer almıştır. Bağımsız uzman özel eğitim

alanında lisansüstü eğitimine devam etmektedir ve nitel araştırma yürütme deneyimine sahiptir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler önceden hazırlanan sorulara ek olarak yeni sorular sorma olanağı tanıyan ve böylece konuyla ilgili daha derinlemesine bilgiye ulaşılmasını sağlayan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla toplanmıştır (Güler vd., 2015). Böylece özel eğitim öğretmenlerinin ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik görüş ve deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi mümkün olmuştur.

Görüşmeler için hazırlık yapılması

Yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla veri toplama sürecine geçmeden önce araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış ve bir pilot görüşme gerçekleştirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilmesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilmesi sürecinde öncelikle araştırmacılar tarafından finansal okuryazarlık kavramı, ÖG bireylere finansal okuryazarlık kapsamında yer alan becerilerin öğretimi ve öğretmenlerin ya da uzmanların finansal okuryazarlığa ilişkin görüşlerini konu alan araştırmalara odaklanılarak alanyazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Alanyazına ek olarak araştırmanın amacı ve odağı da dikkate alınarak her bir araştırmacı tarafından olası araştırma soruları hazırlanmıştır. Ardından araştırmacılar bir araya gelerek hazırlanan soruları incelemiş ve görüşme formunda hangi soruların yer alacağına karar vermişlerdir. Araştırmacılar ayrıca katılımcılardan alınması gereken demografik bilgileri de belirlemişlerdir. Geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu farklı üniversitelerin özel eğitim bölümlerinde görev yapan iki uzmanın görüş ve önerilerine sunulmuştur. Uzmanlardan görüşme formunda yer alan soruları araştırmanın amacına uygunluğu, anlaşılabilirliği ve sıralaması açısından değerlendirmeleri; eklenmesi ya da çıkarılması gereken soruları belirtmeleri istenmiştir. Uzmanlar forma bir sorunun eklenmesi ya da formdan bir sorunun çıkarılmasını önermemiş; yalnızca soruların daha anlaşılır olarak ifade edilmesi ve sıralamasıyla ilgili önerilerde bulunmuşlardır. Tüm öneriler dikkate alınarak forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda dokuz açık uçlu soruya yer verilmiştir. Ek olarak form aracılığıyla katılımcıların yaşı, cinsiyeti, çalıştıkları eğitim ortamı, mesleki deneyimleri, görev yapılan il, çalışılan tanı grubu, mezun oldukları üniversite, mezun oldukları program ve ilişkin de veri toplanması amaçlanmıştır.

Pilot görüşmenin yapılması

Bu aşamada katılımcılar başlığında belirlenen ölçütleri karşılayan bir özel eğitim öğretmeni ile çevrimiçi bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla görüşme

öncesinde özel eğitim öğretmeniyle telefon görüşmesi yapılarak görüşme için uygun gün ve saat ile öğretmenin görüşme için tercih ettiği platform belirlenmiştir. Ardından belirlenen gün ve saatte çevrim içi olarak zoom aracılığıyla görüşme gerçekleştirilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Görüşme yaklaşık 13 dakika sürmüştür. Pilot görüşmenin ardından araştırmacılar görüşme kayıtlarını dinlemiş; görüşmenin yapıldığı öğretmen ile tekrar iletişime geçerek öğretmenden soruları araştırmanın amacı ile uyumluluğu, anlaşılabilirliği ve sunulma sırasının uygunluğu açısından değerlendirmesini istemişlerdir. Araştırmacılar ve öğretmenin değerlendirmelerinin ardından görüşme formunda bir değişikliğe gereksinim olmadığına karar verilmiş ve görüşmeler sırasında dikkat edilmesi gereken ilkeler konusunda hemfikir olunmuştur.

Görüşmelerin Yapılması

Pilot görüşmelerin ardından öncelikle sözü edilen ölçütleri karşılayan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve onam formunu imzalayan özel eğitim öğretmenleri ile görüşmelere geçilmiştir. Pilot görüşme sürecinde olduğu gibi katılımcılarla bir ön görüşme yapılarak görüşme için uygun zaman ve platform belirlenmiştir. Görüşmelere katılımcılara araştırmanın amacı ve katkılarının açıklanması; görüşmelerin kayıt altına alınacağı, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, istenildiğinde araştırmadan çekilme hakkının olduğuna ilişkin bilgilerin verilmesi ve sözlü onam alınmasıyla başlamıştır. Tüm görüşmeler katılımcıların tercih ettikleri platformlar aracılığıyla bir araştırmacı tarafından çevrim içi gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin 12'si ile zoom, ikisi ile telefon aracılığıyla görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında soruların sıralamasında değişiklikler yapma, anlaşılmadığı durumlarda soruları daha açık bir şekilde ifade etme, daha ayrıntılı bilgilere ulaşılması amacıyla ek sorular sorma, soruları sorarken yönlendirici olmamaya dikkat etme ilkeleri benimsenmiştir. Görüşmeler 10.02.2023- 07.03.2023 tarihleri arasında tamamlanmış, ortalama 23 dakika (minimum 13 dakika maksimum 38 dakika) sürmüş ve tüm görüşmeler öğretmenlerin izni ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi Edilmesi

Araştırmada toplanan veriler için açık kodlama, alt tema ve tema geliştirme (soyutlama) süreçleri izlenerek içerik analizi gerçekleştirilmiştir (Elo & Kyngäs, 2008). Bu amaçla öncelikle toplanan veriler analiz için hazır hale getirilmiştir. Hazırlık aşamasında görüşme kayıtlarının dökümü yapılmış ve dökümü yapılan kayıtların doğruluğu iki araştırmacı tarafından dinlenerek kontrol edilmiştir. Doğruluğu teyit edilen kayıtlar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı okunduktan sonra kodlama aşamasına geçilmiştir. Kodlama sürecinde görüşme soruları dikkate alınarak her bir katılımcı için veri setinde yansıtıcı olduğu düşünülen açıklamalara bir kod verilmiş; böylece bir kod listesi oluşturulmuştur. Bu işlem ikinci ve üçüncü araştırmacının yanı sıra bağımsız bir uzman tarafından da gerçekleştirilmiştir. Farklı olan kodlar için diğer veri setleri tekrar incelenmiştir. Ardından kodlama listesindeki tüm veriler aynı araştırmacılar ve bağımsız uzman tarafından tekrar okunarak anlamlı ve benzer ifadeler içeren veriler gruplanmış; her gruba bir başlık verilmiştir. Verilen

alt başlıklar kategorileri, kategorilerin karşılık geldiği kavramsal temsiller ise temaları oluşturmuştur (Yıldırım & Şimşek, 2016). Belirlenen kategori ve temalara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilerek bulgular raporlaştırılmıştır.

İnandırıcılığın Sağlanması

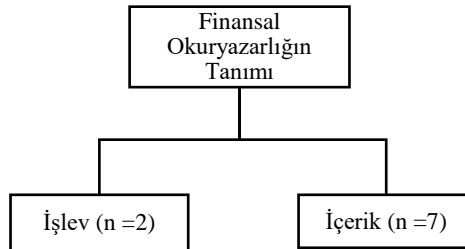
Araştırmada aktarılabirliği, inandırıcılığı ve tutarlılığı sağlamaya yönelik önlemler alınmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış; katılımcıların belirlenmesi, görüşme sorularının hazırlanması, görüşmelerin yapılması, görüşmelerle elde edilen verilerin analiz edilmesi süreçleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve bulguların raporlaştırılmasında katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu çabalar aktarılabirliğin sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Araştırmada katılımcı teyidi alınarak ve araştırmacı çeşitlenmesine yer verilerek inandırıcılığın sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılardan toplanan veriler için her bir katılımcıdan teyit alınmış, verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde ise araştırmacılar ve bağımsız bir gözlemci birlikte görev almıştır. Son olarak araştırmada dökümlerde bir eksiklik olup olmadığı değerlendirilmiş ve bir eksiklik olmadığı görülmüştür. Kodlamaların tutarlılığını değerlendirmek için her temadan yansız olarak belirlenen bir kategori olmak üzere tüm kategorilerin %35.7'si için güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Kategoriler için kodlamaların örtüşüp örtüşmediği “Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x100” formülü kullanılarak değerlendirilmiştir (Miles & Huberman, 1994). Sözü edilen kategoriler için güvenilirlik ortalaması %95 (ranj: 75-100) olarak bulunmuş, araştırmacı ve bağımsız uzman arasında uzlaşa sağlanıncaya değin analizlere devam edilmiştir. Böylece araştırmada tutarlılığın sağlanması mümkün olmuştur.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada beş tema, 14 kategori ve 23 alt kategori belirlenmiştir. İzleyen satırlarda görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Bulgular

Finansal okuryazarlığı tanımlamaları istendiğinde yalnızca dokuz katılımcının finansal okuryazarlığa ilişkin bilgi paylaşımında bulunduğu belirlenmiştir. Katılımcıların finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin tanımlamaları *finansal*

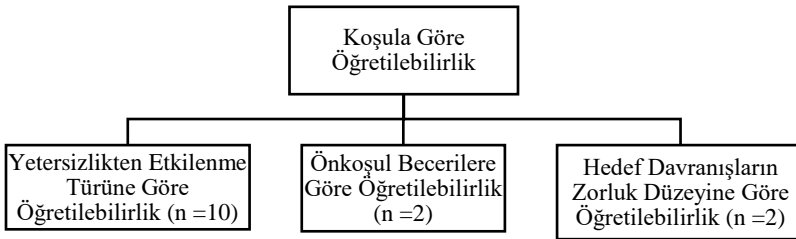
okuryazarlığın tanımı teması altında finansal okuryazarlık becerilerinin işlevi ve finansal okuryazarlık becerilerinin içeriği olmak üzere iki kategoride incelenmiştir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Finansal okuryazarlığın tanımı temasına ilişkin kategoriler

İşleve odaklanan iki katılımcı finansal okuryazarlığı ÖĞ bireylerin bağımsız bir yaşam sürmelerini ve ekonomik bağımsızlığa ulaşmalarını sağlayan beceriler olarak tanımlamışlardır. Bu katılımcılardan biri bu konudaki görüşlerini “*Ekonomik bağımsızlığı ya da mevcut gelirini ekonomiyi değerlendirerek daha iyi bir duruma getirip ileriki yaşında daha fazla ekonomik özgürlüğe sahip olmayı ifade ediyor benim için* (K7, 1. Sayfa, 10-12)” şeklinde dile getirmiştir. İçeriğe odaklanan yedi katılımcı finansal okuryazarlık becerilerini parayı tanıma, alışveriş yapma, tutumlu olma, yatırım yapma gibi becerilerden oluşan şemsiye bir kavram olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların tamamının parayı tanıma ve alışveriş yapma becerilerinden söz ettiği görülürken tek bir katılımcının tutumlu olma ve yatırım yapma becerilerinden söz ettiği görülmüştür. Bu katılımcı görüşlerini “*Parayı tanıma, tutum olarak nitelendirebiliriz. Yatırım da* (K4, 1. Sayfa, 4)” şeklinde ifade etmiştir.

Finansal Okuryazarlığın Öğretilebilirliğine İlişkin Bulgular

Katılımcılardan finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilebilirliğini değerlendirmeleri istendiğinde bir katılımcı hariç diğerlerinin bu becerilerin belli koşullar sağlandığında öğretilebilir olduğunu belirttikleri görülmüştür. Katılımcıların bu görüşleri Şekil 2’de görüldüğü gibi *koşula göre öğretilebilirlik* teması altında üç kategoride toplanmıştır.

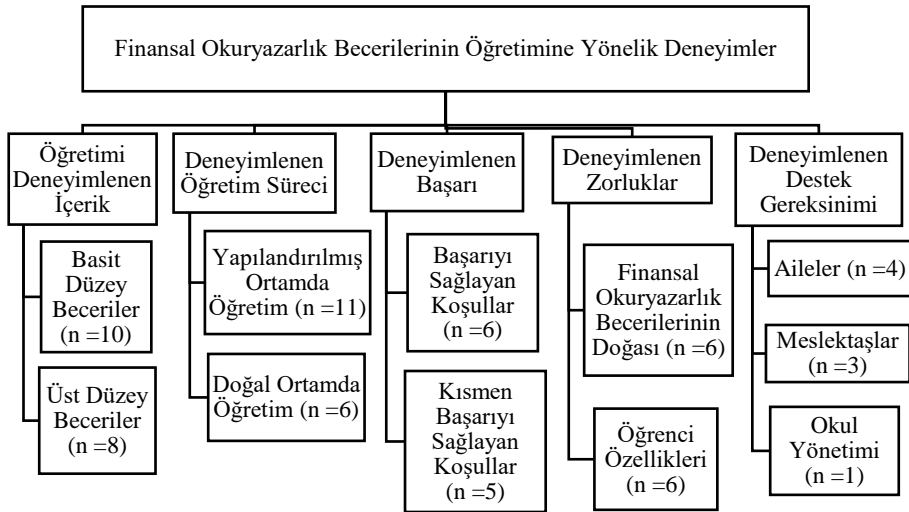
Şekil 2. Koşula göre öğretilebilirlik temasına ilişkin kategoriler

Katılımcıların 10’u yetersizlikten etkilenme düzeyine göre öğretilebilirlik kategorisinde görüş belirtmiştir. Bir katılımcı bu konudaki görüşlerini “*Bunda tabii ki tanı grupları yetersizlik düzeyleri de önemli diye düşünüyorum açıkçası. Bunun hafif ya da maksimum orta düzey yetersizliğe sahip çocukların öğrenebileceğini düşünüyorum. Hani tanı grupları açısından farklılık olabilir mi çok olmaz gibi geliyor, bir otizmde, zihin engellide, işitmede, görme engellide finansal okuryazarlık hakkında öğretilebilirmiş gibi geliyor açıkçası. Tanı grubundan ziyade yetersizlik düzeyiyle ilişkili olabileceğini düşünüyorum öğretimin* (K4, 1.sayfa, 29-36)” şeklinde

dile getirmiştir. Katılımcılardan ikisi önkoşul becerilere göre öğretilebilirlik kategorisinde görüş belirtmiştir. Önkoşul becerilere vurgu yapan bir katılımcı bu konudaki görüşlerini “*Tabi ki öğretilebilir ama önkoşulları sağlamaları kaydıyla tabi ki de* (K3, 1. Sayfa, 14)” şeklinde ifade etmiştir. İki katılımcı ise hedef davranışın zorluk düzeyine göre öğretilebilirlik kategorisinde görüş belirtmiştir. Katılımcılardan biri “*Yani basit düzeyde böyle alışveriş yapma boyutunda olabilir ama çok üst düzeyde yani mesela bu sene bizim özel eğitim meslek okulu programında çok üst düzey beceriler vardı işte dijital bankacılıktan tutun işte ATM kullanma falan diye bunlar çok zor gibi geliyor* (K12, 1.sayfa, 14-17)” ifadeleriyle hedef davranışın zorluk düzeyinin finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilebilirliğini etkilediğini belirtmiştir.

Finansal Okuryazarlık Becerilerini Öğretme Deneyimine İlişkin Bulgular

Katılımcılardan finansal okuryazarlık becerilerini öğretmeye ilişkin deneyimlerini paylaşımları istendiğinde katılımcıların 11’inin bu konuda görüş belirttiği görülmüştür. Katılımcıların görüşleri *finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik deneyimler* teması altında beş kategori ve 11 alt kategoride incelenmiştir. Şekil 3’te bu kategorilere ve alt kategorilere yer verilmiştir.

Şekil 3. Finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik deneyimler temasına ilişkin kategoriler ve alt kategoriler

Deneyimlenen içerik kategorisinde katılımcıların ÖG bireylere bugüne kadar öğretim yaptıkları becerilere ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların bu

kategorideki görüşleri basit düzeyde beceriler ve üst düzey beceriler olmak üzere iki alt kategoride incelenmiştir. Becerilerin basit düzey ve üst düzey olarak gruplandırılmasında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan öğretim programlarındaki ardışıklık ilkesinden yararlanılmış ve programların kademe sırasına göre beceriler gruplandırılmıştır. Buna göre parayı ayırt etme, hesap yapma, alışveriş yapma gibi finansal okuryazarlık için önkoşul olan beceriler basit düzey beceriler olarak sınıflandırılırken; tutumlu olma, bilinçli tüketici olma ve internet bankacılığını kullanma gibi önkoşul becerileri de içerecek şekilde sergilenen beceriler ise üst düzey beceriler olarak ele alınmıştır. Basit düzeyde beceriler alt kategorisinde görüş belirten 10 katılımcı alışveriş yapma, üç katılımcı ise parayı tanıma becerilerinin öğretimine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birinin “*Basit düzeyde. Derslerde parayı tanıma çalışmıştık* (K12, 1. Sayfa, 30)” ifadeleri bu alt kategorideki görüşlere örnek olarak verilebilir. Üst düzey beceriler kategorisinde ise katılımcıların üçü tutumlu olma, ikisi bilinçli tüketici olma, ikisi çevrimiçi alışveriş yapma ve biri internet bankacılığını kullanma becerilerinin öğretimine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*İnternet bankacılıkları olduğu için işte fatura nasıl ödenir, internette alışveriş nasıl yapılır, güvenli alışveriş nasıl yapılır gibi kazanımlarımızı işledik* (K10, 2.sayfa, 43-45)” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılara söz ettikleri becerilerin öğretimini nasıl gerçekleştirdikleri sorulmuş ve katılımcıların görüşleri deneyimlenen öğretim süreci kategorisinde, doğal ortamda öğretim ve yapılandırılmış ortamda öğretim olmak üzere iki alt kategoride incelenmiştir. Doğal ortamda öğretim alt kategorisinde altı katılımcı görüş bildirmiş ve katılımcıların tamamı ÖG bireylere doğal ortamda yaşantılar sağlayarak öğretim sunduklarından söz etmişlerdir. Katılımcılardan biri “*Bizim okulumuza çok yakın hatta okuldan çıktığında karşısında kalabilecek büyük bir süper market var oraya gidiyoruz beraber. Hani alışveriş yapalım, öncesinden de aileleri bu konuda bilgilendiriyorum o gün yanlarında para getirmiş oluyorlar ve bu paralarda oradan alışveriş yapabiliyoruz* (K11, 2.sayfa, 66-70)” ifadeleriyle ÖG bireylerle doğal ortamlarda çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Yapılandırılmış ortamda öğretim alt kategorisinde ise katılımcılar sınıf ortamında finansal okuryazarlık becerilerini öğretmek üzere kullandıkları yöntem ve tekniklerden söz etmişlerdir. Katılımcılardan beşi canlandırma, üçü model olma, ikisi rehberli uygulamalar, biri sözel ipuçları ve biri de etkinlik çizelgelerini kullanarak ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerini öğretmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri “*Hani ne kadar para ödemeleri gerektiğini karşılığında ne kadar almaları gerektiğini model olmayla ve de rehberli uygulamalar ile yapmıştık. Bağımsızlaştırmaya çalışmıştık* (K3, 1. Sayfa, 22-25)” ifadeleriyle bu alt kategoriye ilişkin görüşlerini dile getirmiştir.

Deneyimlenen başarı kategorisinde katılımcıların ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerini öğretme sürecinde kendilerini ne kadar başarılı bulduklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretim sunma deneyimine sahip 11 katılımcının tamamı ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerini öğretmede başarılı olduğunu

ifade etmiştir. Katılımcıların bu kategorideki görüşleri tamamen başarıyı sağlayan koşullar ve kısmen başarıyı sağlayan koşullar olmak üzere iki alt kategoride incelenmiştir. Tamamen başarıyı sağlayan koşullar alt kategorisinde görüş belirten altı katılımcıdan beşi başarılı olmasının nedeninin yeterlilikleri iyi düzeyde olan öğrencilerle, biri ise ön koşul becerilere sahip öğrencilerle çalışması olarak ifade etmiştir. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Evet öğrencimde zaten şeydi böyle becerikli bir öğrenciydi almaya algısı açık bir öğrenci olduğu için biz yol kat ettik* (K2, 4. Sayfa, 121-122)” şeklinde dile getirmiştir. Kısmen başarıyı sağlayan koşullar alt kategorisinde ise beş katılımcı görüş belirtmiştir. Katılımcıların tamamı finansal okuryazarlık becerilerini edinim düzeyinde kazandırmada başarılı olduğunu belirtirken genellemede başarıyı sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı “*Teorik olarak başarılı olmuşumdur ama bunun sonrasını gerçek hayata aktarım anlamında çok da değil* (K12, 2.sayfa, 51-52)” şeklindeki görüşleriyle bu alt kategorideki görüşlerini dile getirmiştir.

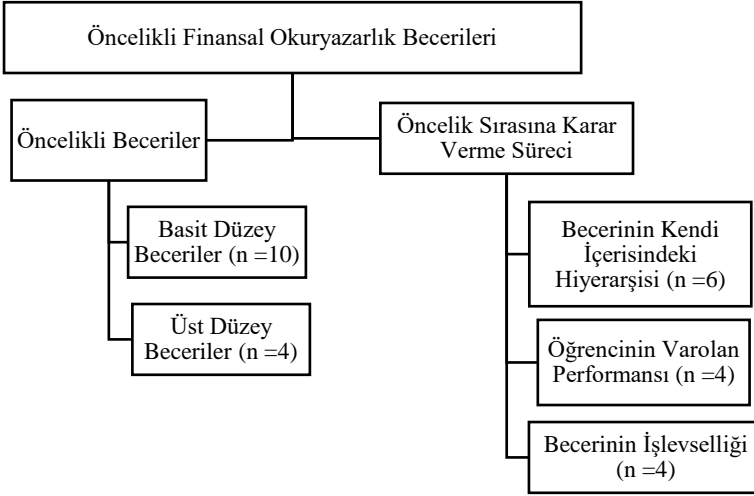
Deneyimlenen zorluklar kategorisinde katılımcıların ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerini öğretirken karşılaştıkları zorluklara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Finansal okuryazarlık becerilerini öğretme deneyimine sahip 11 katılımcının tamamı bu süreçte çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların bu kategorideki görüşleri öğrenci özelliklerinden kaynaklanan zorluklar ve becerinin doğasından kaynaklanan zorluklar alt kategorisinde incelenmiştir. Öğrenci özelliklerinden kaynaklanan zorluklar kategorisinde görüş belirten altı katılımcı bu zorlukları finansal okuryazarlık için ön koşul becerilere sahip olmama, iletişim ve sosyal becerilerde güçlükler yaşama, takıntılı davranışlara sahip olma, bilişsel becerilerde sınırlılıklar gösterme olarak sıralamışlardır. Bir katılımcının “*Rakam bilmeyen çocukla ya da sayı bilmeyen çocukla bunu hiçbir şekilde çalışmıyoruz zaten bazen de özgüveni olmayan çocuklar hani gidip ekmek istiyorum bile diyemiyor bazı çocuklar bunlarda zaten direkt sınıfta bile çekiniyor arkadaşları da güldüğünde direkt kapanıyor zaten yapmak istemiyor* (K9, 3. Sayfa, 93-96)” şeklindeki görüşleri bu alt kategorideki katılımcı görüşlerine örnek olarak verilebilir. Altı katılımcı ise becerinin doğasından kaynaklanan zorluklar kategorisinde doğal ortamda öğretim sunma ve bu amaçla izin almada yaşanan güçlükler, aile desteğini sağlamada yaşanan güçlükler, sınıfların kalabalık olması nedeniyle yaşanan güçlükler, kalıcılık ve genellemeyi sağlamada yaşanan güçlüklerden söz etmişlerdir. Bir katılımcı bu kategorideki görüşlerini “*Zorlandığım noktalar nelerdi özellikle dışarıya çocukları bir alışverişi becerisine götürmek istediğimde eee ve bunla ilgili izinler aile okulun şartlarının ayarlanması gerekmesi bu tarz prosedürler yorucu oluyor* (K11, 3. Sayfa, 93-95)” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılara ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerini öğretirken desteğe gereksinim duyup duymadıkları sorulduğunda katılımcıların yalnızca yedisi bu süreçte desteğe gereksinim duyduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların bu soruya ilişkin yanıtları deneyimlenen destek kategorisinde gereksinim duyulan aile desteği, gereksinim duyulan meslektaş/öğretmen desteği ve gereksinim duyulan okul yönetimi

desteği olmak üzere üç alt kategoride ele alınmıştır. Katılımcıların dördü ailelerden, üçü öğretmenlerden, biri ise okul yönetiminden alınacak desteğe gereksinim duyduklarını ve bu desteği de ihtiyaç duydukları zaman alabildiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri “*Şöyle söyleyeyim hem aileden olsun hem de diğer öğretmenimizden olsun biz iki öğretmen ayrı ayrı derslerine giriyorduk öğretmenimizle iş birliği şeklindeydik (K1, 3. Sayfa, 82-84)*” ifadeleriyle hem ÖG bireylerin ailelerinden hem de öğretmenlerinden destek aldıklarını dile getirmiştir.

Öncelikli Olarak Öğretilmesi Gereken Finansal Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların öncelikli olarak öğretilmesi gereken finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin görüşleri sorulmuş; katılımcıların *görüşleri öncelikli finansal okuryazarlık becerileri* teması altında iki kategori ve beş alt kategoride incelenmiştir (bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Öncelikli finansal okuryazarlık becerileri temasına ilişkin kategoriler ve alt kategoriler

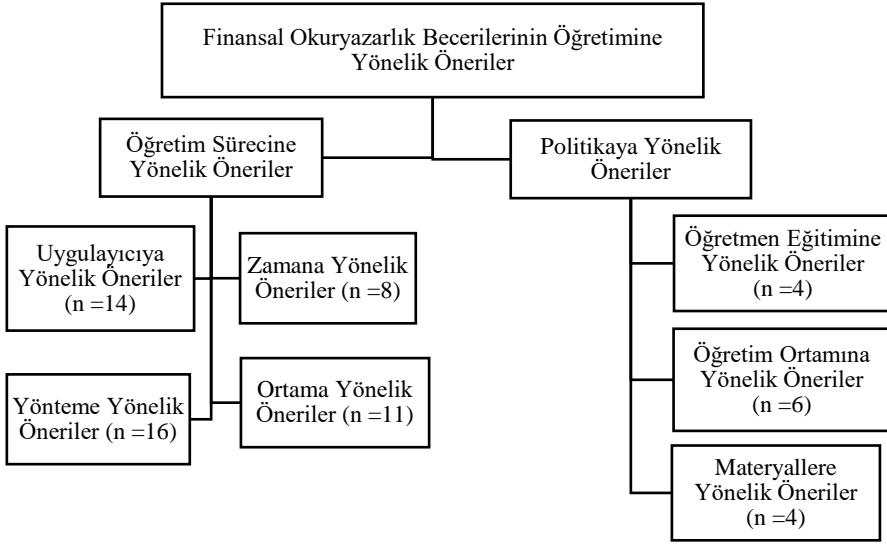
Katılımcıların öncelikli beceriler kategorisindeki görüşleri basit düzey beceriler ve üst düzey beceriler olmak üzere iki alt kategoride değerlendirilmiştir. Basit düzey beceriler alt kategorisinde sekiz katılımcı görüş bildirmiştir. Katılımcılardan beşi alışveriş yapma, beşi parayı tanıma becerilerini öncelikli olarak öğretilmesi gereken beceriler olarak belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Ya kesinlikle alışveriş yapma, parayı tanıma (K8, 3. Sayfa, 99). Ön koşul olarak verilmesi gerekiyor ama benim öğrencilerim ne yazık ki alabilecek düzeyde değiller (K8, 3. Sayfa, 105-106)*” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan dördü ise üst düzey beceriler alt kategorisinde görüş belirtmiştir. Bu katılımcılardan biri tutumlu olma ve

para yönetimi, biri güvenlik ve yatırım, biri bütçe hazırlama, biri ise internet alışverişi yapma becerilerini öncelikli olarak öğretilmesi gereken finansal okuryazarlık becerileri olarak sıralamışlardır. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Gelir kaynağını bilme, yatırım olabilir ve güvenlik olabilir hocam yatırım konusundaki güvenlik olabilir* (K14, 4. Sayfa, 130)” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların öğretimi yapılacak finansal okuryazarlık becerilerine nasıl karar verdiklerine ilişkin görüşleri öncelik sırasına karar verme süreci kategorisinde becerinin kendi içerisindeki hiyerarşisi, öğrencinin var olan performansı, becerinin işlevselliği alt kategorilerinde değerlendirilmiştir. Becerinin kendi içerisindeki hiyerarşisi alt kategorisinde görüş belirten beş katılımcı öncelikli finansal okuryazarlık becerisine karar verirken ön koşul becerilerin öğretiminden başlanması gerektiğini ifade ederken, bir katılımcı öğretim programındaki sıralamayı takip ettiğini belirtmiştir. Bu alt kategoriye ilişkin “*Yani öncelik sırası önce dediğim gibi zihinden basit toplama çıkarma yapabilmesi, sayıları tanınması, sonrasında paraları onlara tanıtmaya başlarız, sonrasında da işte belki işte bütçeye* (K6, 5. Sayfa, 174-176)” ifadeleri örnek olarak verilebilir. Öğrencinin var olan performansı alt kategorisinde dört katılımcının görüşlerine yer verilmiştir. Bu alt kategoride görüş belirten katılımcılardan üçü öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyine vurgu yaparken, bir katılımcı öğrencilerinin performans düzeyine vurgu yapmıştır. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Öncelikle tabi ki çocuğun performans düzeyi* (K11, 6. Sayfa, 223)” şeklinde ifade etmiştir. Dört katılımcı ise becerinin işlevselliği alt kategorisinde görüş bildirmiştir. Bu alt kategorideki katılımcıların tamamı finansal okuryazarlık becerilerinin günlük yaşamda sıkça kullanılan beceriler olduğuna vurgu yapmışlardır. Bir katılımcı bu alt kategorideki görüşlerini “*Bu beceriyi kullanım alanları olabilir mesela şeyden çevre önemli, bu beceriyi nerelerde kullanabileceği önemli bu beceriyi bu beceriyi nerelerde kullanacağı önemli bu beceriyi nasıl kullanacağı önemli bu beceriyi öğrendikten sonra hayatında ne gibi kolaylık olacağı önemli* (K14, 4. Sayfa, 136-140)” ifadesiyle dile getirmiştir.

Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Öğretimine Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular

Katılımcılara ÖG bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine ilişkin önerileri sorulmuş ve katılımcıların yanıtları *finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik öneriler* teması altında iki kategori ve yedi alt kategoride incelenmiştir (bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik öneriler temasına ilişkin kategoriler ve alt kategoriler

Öğretim sürecine yönelik öneriler kategorisinde katılımcılar uygulayıcılara, öğretimin sunulması gereken zamana, öğretim ortamına ve öğretimde kullanılacak yöntemlere yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Uygulayıcılar alt kategorisinde katılımcıların 10'u finansal okuryazarlık becerilerinin aile-okul-öğretmen iş birliğinde öğretilmesi gerektiğini belirtirken, üçü bu becerilerin özel eğitim öğretmenleri, biri ise muhasebe öğretmenleri tarafından öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aile, okul ve öğretmen iş birliğine vurgu yapan katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Öncelikle tabi ki öğretmenin bu işi başlatması önemli diye düşünüyorum. Fakat sonrasında önemli olan kısım çocuğun aile ile birlikte bu pratikleri yapabilmesi ve sonrasında tabi kendisine bağımsızlaşması için gerekli fırsatların sunulması olduğunu düşünüyorum* (K3, 3. Sayfa, 112-115)” şeklinde ifade etmiştir. Zamana yönelik öneriler alt kategorisinde katılımcıların dördü finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminin okul öncesi dönemde, ikisi ilkokulda, biri ortaokulda, biri ise lisede başlaması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan birinin “*Çocuğun erken yaşta belki ilkokul düzeyinde başlaması gerektiğini düşünüyorum* (K13, 7. Sayfa, 269-270)” şeklindeki görüşü bu alt kategorideki görüşlere örnek olarak verilebilir. Ortama yönelik öneriler alt kategorisinde 11 katılımcı görüşlerini bildirmiştir. Katılımcılardan dördü finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminin evde ve okulda, üçü doğal ortamlarda, ikisi okulda ve doğal ortamlarda, biri evde, biri okulda, biri ise okulda ve rehabilitasyon merkezlerinde yapılabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*İlla hani şey gibi öğretim ortamını yaratma değil normal yaşantısı içinde yanında*

işte varsa alışveriş yeri çocuğa verip hani basit şeyleri gidip alıp gelebilir ya da kendisi birlikte banka işlemi fatura işlemi ya da o ortamı ailenin kendisi yaratması gerekiyor. (K12, 5. Sayfa, 154-157)” şeklinde ifade etmiştir. Yönteme yönelik öneriler alt kategorisinde katılımcıların finansal okuryazarlık becerilerinin nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Altı katılımcı finansal okuryazarlık becerilerinin doğal ortamlarda fırsatlar sunularak, biri rehberlik edilerek öğretilmesi gerektiğini belirtirken; üç katılımcı rol oynama çalışmaları, iki katılımcı somutlaştırma, bir katılımcı etkinlik çizelgeleri, bir katılımcı teknoloji destekli uygulamalar, bir katılımcı doğrudan öğretim yöntemi, bir katılımcı bilimsel dayanaklı uygulamalar aracılığıyla öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri bu alt kategorideki görüşlerini “*Otuzimlyse etkinlik çizelgeleriyle çalışılarak belli bir liste verelim bu listeyi tamamlaması istenebilir* (K7, 5. Sayfa, 164-165)” ifadeleriyle dile getirmiştir.

Politikaya yönelik öneriler kategorisinde 11 katılımcı görüş belirtmiş; katılımcıların görüşleri öğretmen eğitime yönelik öneriler, öğretim ortamına yönelik öneriler ve materyallere yönelik öneriler olmak üzere üç alt kategoride değerlendirilmiştir. Öğretmen eğitime yönelik öneriler alt kategorisinde katılımcıların ikisi hizmet öncesi, ikisi ise hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalıklarının ve yeterliliklerinin artırılması gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Katılımcılardan biri “*Belki üniversitelere şuan bilmediğim için söylüyorum bunu belki üniversitelerde bunlara yönelik ders yoktur bizim zamanımızda yoktu çünkü bu şekilde adlandırılmıyordu finansal okuryazarlık şeklinde adlandırılmıyordu belki bunlar ile ilgili dersler konulabilir dersler verilebilir seçimli dersler olabilir eğer yoksa bunların olması çok güzel olurdu tabi ki* (K11, 9. Sayfa, 325-328)” ifadesiyle lisans eğitimi sırasında hizmet öncesi eğitimle finansal okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılabileceğini önermiştir. Öğretim ortamına yönelik öneriler alt kategorisinde üç katılımcı bu beceriler için özel olarak tasarlanmış ortamlarda, ikisi kermesler için oluşturulan ortamlarda, bir katılımcı da staj ve iş ortamlarında finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilmesi gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Finansal okuryazarlık becerilerinin özel olarak tasarlanmış ortamlarda desteklenmesi gerektiğine vurgu yapan katılımcılardan biri görüşlerini “*çocukların market alışverişlerini canlandırabilecekleri bir ortamın yani sadece marketin de değil market olur kırtasiye olur onun yanında işte kart doldurabileceği bu belediye otobüslerini kullanabilmesi için hani bunların canlandırılması yani nasıl uygulama evleri yapılıyorsa okullara bu tarz bir uygulama sosyal alanları da yapılabilir* (K11, 8. Sayfa, 305-308)” olarak ifade etmiştir. Materyallere yönelik öneriler alt kategorisinde katılımcıların ikisi öğrenci ders kitaplarında, biri öğretim programlarında finansal okuryazarlıkla ilişkili daha fazla içeriğe yer verilmesine ilişkin önerilerde bulunurken, biri videolar ve materyallerin hazırlanması gerekliliğine ilişkin önerilerde bulunmuştur. Katılımcılardan biri “*Ders kitaplarında veya video içerik üreticiler bu*

konuda daha çok çalışıp çocuklara aktarılacak videolar üretilebilir (K4, 4. Sayfa, 124-125)” şeklinde bu alt kategoriye ilişkin önerilerini dile getirmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin farklı şehirlerinde (Ankara, İstanbul, Düzce, Samsun, Konya, Batman, Bursa ve Isparta) ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve ÖG bireyler ile çalışan katılımcıların ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik bilgi, görüş ve deneyimlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada toplam 14 katılımcıdan veri toplanmıştır.

Araştırmada katılımcıların finansal okuryazarlığa ilişkin görüşleri alınmış ve katılımcılardan sadece dokuzunun finansal okuryazarlığın tanımı ile ilgili görüş bildirdiği görülmüştür. Bu dokuz katılımcıdan beşi ise araştırmacıdan görüşme sırasında finansal okuryazarlığa ilişkin açıklama yapmasını ya da örnekler vermesini talep etmiştir. Bu durum katılımcıların finansal okuryazarlığı ilk aşamada tanımlayamadığını ve tanımlamak için bilgilendirmeye gereksinim duyduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Nitekim bu bulgunun, lisans programlarında veya hizmet içi eğitimlerde finansal okuryazarlık konusunda öğretmen veya öğretmen adaylarına gerekli bilgilerin verilmemesi ve yeterli desteğin sağlanmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Katılımcıların finansal okuryazarlık becerilerine yönelik örneklerinin ise genellikle parayı tanıma ve alışveriş yapma becerileriyle ilgili olduğu görülmüştür. Bu durum katılımcıların NSPFE’de yer verilen ve finansal okuryazarlığın aslında sadece gelir elde etme, harcama, para biriktirme olmadığına; yatırım yapma, kredileri ve risk durumlarını yönetme gibi daha üst düzey becerileri de içeren bir kavram olduğuna ilişkin farkındalıklarının düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Council for Economic Education & JumpStart Coalition for Personal Financial Literacy, 2021). Bu bulgular öğretmenlerin finansal okuryazarlıkla ilgili yeterliliklerinin desteklenmesi gerektiğine ilişkin alanyazınla paralellik göstermektedir (McCormick, 2009; Way & Holden, 2009). Üstelik ilgili araştırmada da katılımcılar hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin yeterliliklerinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmanın en önemli bulgularından biri de katılımcıların önemli bir bölümünün yalnızca yetersizlikten hafif düzeyde etkilenen ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilebileceğini düşünmeleridir. Sözü edilen bu durum finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik içerik ve süreçlerin planlanmasında dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Ancak yalnızca yetersizlikten hafif düzeyde etkilenen ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilebileceğinin düşünülmesi en tehlikeli varsayımlardan biridir. En tehlikeli varsayım ilkesi ÖG bireylere bazı becerilerin öğretilmeyeceği bakış açısına dayanmaktadır (Donnellan, 1984). Oysaki araştırmalar sistematik öğretim sunulduğunda yetersizlikten etkilenme düzeyi fark etmeksizin ÖG bireylerin performansları doğrultusunda belirlenen pek çok içeriği öğrenebildiklerini göstermektedir (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006; Hsu vd., 2014; Scott vd., 2013; Xin vd., 2005).

Katılımcıların 11'i ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine ilişkin deneyim sahibi olduklarını bildirmiştir. Bu katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ÖG bireylere yalnızca basit düzeyde finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin öğretim sundukları görülmüştür. Bunun ise katılımcıların konu içeriğinin kapsamı ile ilgili sınırlı bilgiye sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. ÖG bireylere etkili öğretim sunmayla ilişkin alanyazında da genellikle satın alma, parayı tanıma, alışveriş yapma gibi içeriklerin öğretimine odaklanıldığı görülmektedir (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006; Davies vd., 2003; Rowe vd., 2011). Diğer taraftan alanyazında ÖG bireyler için bu içeriklerin yeterli olmadığı (Henning & Johnston-Rodriguez, 2018), finansal okuryazarlık şemsiyesi altında çok farklı becerilerin yer aldığı (Merry vd., 2022) dolayısıyla özellikle ortaöğretim dönemindeki ÖG bireylerin bağımsız yaşam sürmelerine katkıda bulunacak online alışveriş yapma, internet bankacılığını kullanma, yatırım yapma gibi üst düzeyde finansal okuryazarlık becerilerine yönelik de içeriklere yer verilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Hodson & Dwyer, 2014). Ayrıca sözü edilen bu becerilerin katılımcıların çalıştıkları okullarda ya da kurumlarda uygulanan öğretim programlarında (MEB, 2018, 2022) yer almasına rağmen katılımcılar tarafından amaç olarak belirlenmemesinin yanı sıra öncelikli öğretilmesi gereken beceriler olarak görülmemesi de okullarda ya da kurumlarda basit düzeyde ve sınırlı sayıda beceriye yönelik çalışmaların yürütülmesine neden olmuş olabilir. Bu durumun bir diğer nedeni olarak katılımcıların öğretim planlarında yer alan becerilerden haberdar olmamaları gösterilebilir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu becerilerin öğretimini yapılandırılmış ortamlarda gerçekleştirdiklerini belirtmiş; öğretim ortamlarına yönelik önerilerinde de bu becerilerin okul ortamında öğretilmesini kolaylaştıracak düzenlemelerden söz etmişlerdir. Bu bulgu finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde hem genel hem de özel eğitim öğretmenlerinin en çok sınıfta uygulama yaptıklarını gösteren alanyazını destekler niteliktedir (Alberto vd., 2005; Cihak vd., 2006; Çelik, 2021; Hsu vd., 2014). Oysaki parayı tanıma, hesap yapma gibi becerilerin sınıf ortamında öğretilmesi uygun olmakla birlikte katılımcıların tamamı tarafından belirtilen alışveriş yapma becerisi gibi becerilerin doğası gereği farklı toplumsal ortamlarda öğretilmesi gerekmektedir. İlgili alanyazında da ÖG bireylerin edindikleri becerileri doğal koşullara genellemede yaşadıkları güçlükler ve finansal okuryazarlık becerilerinin özellikleri dikkate alınarak öğretimin olabildiğince farklı ortamlarda yapılması gerektiğine ve öğrencilerin edinmiş oldukları bu becerileri gerçek ortamlarda uygulayabilecekleri fırsatların yaratılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Cihak vd., 2006; Merry vd., 2022; Rowe & Test, 2012). Nitekim deneyimlenen başarı kategorisindeki katılımcı görüşleri de bu bulguyu desteklemektedir. Katılımcıların tamamı ÖG bireylerin bu becerileri edinim düzeyinde gerçekleştirdiğini ancak genellemede başarı sağlayamadıklarını ifade etmektedir. Bu durum finansal okuryazarlık becerilerinin doğal ortamlarda öğretimini bir zorunluluk haline getirirken diğer taraftan öğretmenlerin baş etmeleri gereken bir zorluk haline de getirmektedir (Pickens & Dymond, 2015). Bu çalışmada da deneyimlenen zorluklar

kategorisinde katılımcıların tamamı ÖG öğrencilerin özelliklerinden kaynaklı yaşadıkları zorlukların yanı sıra doğal ortama erişim, gerekli izinlerin alınması, aile desteğinin sağlanması gibi konularda zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir.

Araştırmada finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yönelik önerilerle ilgili bulgular incelendiğinde katılımcıların önemli bir bölümünün bu becerilerin uygun ortamlarda aile ve öğretmen iş birliğiyle öğretilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu bulgu ailelerin öğretim sürecine dâhil edilmesi ve öğretimin uygun ortamlarda gerçekleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapan alanyazını destekler niteliktedir (Cihak vd., 2006). Katılımcılar finansal okuryazarlık becerilerinin ne zaman öğretilmesi gerektiğine ilişkin de önerilerde bulunmuş; katılımcıların yarısı bu becerilerin ortaöğretim döneminden önceki dönemlerde öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bulgu farklı araştırmalarda da ön plana çıkan finansal okuryazarlık becerilerinin mümkün olan en erken dönemde özellikle de ortaöğretim bitmeden önce öğretilmesi gerektiği bulgusunu destekler niteliktedir (Cheak-Zamora vd., 2017).

Katılımcıların yönetime yönelik önerileri de tartışılması gereken diğer bir bulgudur. Finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde kullanılabilecek pek çok yöntem varken araştırmanın bulguları öğretmenlerin yalnızca canlandırma, model olma, rehberli uygulamalar, sözel ipuçları ve etkinlik çizelgeleri gibi yöntemlerden söz ettiğini ve bu durumun farkında olarak farklı öğretim yöntemlerinin kullanımı konusunda öğretmenlere rehberlik edilmesi gerektiğini bildirdikleri görülmektedir. Bu bulgu öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde eğitim ve rehberliğe gereksinim duyduklarını ortaya koyan alanyazınla paralellik göstermektedir (King vd., 2016; Seyhan, 2020; Spooner vd., 2012). Üstelik konunun öğretiminde bilimsel dayanaklı uygulamaların önemine değinen alanyazına (King vd., 2016; Spooner vd., 2012) rağmen katılımcıların finansal okuryazarlık becerilerinin öğretiminde kullandıkları uygulamalar arasında bilimsel dayanaklı uygulamalara yeterince yer vermemeleri de şaşırtıcıdır. Katılımcıların politikaya yönelik sundukları öneriler de bu durumdan hareketle hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler sunularak öğretmen yeterliliklerinin artırılmasına odaklanılmaktadır. Katılımcılar ayrıca öğretim programlarının içeriğinin bu becerileri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekliliğine yönelik öneriler sunmuşlardır. Oysaki ortaöğretim dönemindeki ÖG bireylerin devam ettikleri okullarda ya da kurumlarda bu bireylerin finansal okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik amaçlar yer almaktadır (MEB, 2018, 2022). Bu durum öğretmenlerin bu programlardan haberdar olmadıklarının düşündürmektedir.

Sonuç olarak mezun olunan üniversite, mezun olunan bölüm, mesleki deneyim ve görev yapılan ortamlar gibi özellikler açısından çeşitlilik gösteren 14 katılımcının görüş ve deneyimleriyle sınırlılık gösteren bu araştırmanın bulguları ÖG bireyler ile çalışan öğretmenlerin finansal okuryazarlık içeriklerinin neler olduğu, bu içeriklerin öğretiminin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgilerinin sınırlı olduğunu ve desteğe gereksinim duyduklarını göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ileri araştırmalar ve uygulayıcılar için bazı önerilerde bulunulabilir. Uygulamaya yönelik olarak ortaöğretim dönemindeki ÖG bireylerin bağımsız yaşama geçişini kolaylaştırmak üzere eğitim ortamlarında işlevsel finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimine yer verilmesi, ÖG bireylerle çalışan öğretmenlere ve uzmanlara finansal okuryazarlık becerilerinin öğretilmesiyle ilgili mesleki gelişimlerini destekleyecek ve var olan programlara yönelik farkındalıklarını arttıracak hizmet içi eğitimlerin sunulması ve hizmet öncesi programların bu becerilere yönelik olarak güncellenmesi, ailelerin sürece etkin katılımını sağlamak üzere ailelerin finansal okuryazarlık becerilerine yönelik farkındalıklarının artırılması önerilebilir. Öğretmenler, öğrenciler ve ailelere yönelik finansal okuryazarlığa dair yapılacak anlamlı ve bütünleyici destekler öğretmenlerin kişisel finansal eğitimleri sınıflarına entegrasyonunu geliştirebileceği gibi öğrenciler ve ailelerinin bu anlamdaki becerilerini geliştirerek ÖG bireylerin ortaöğretim sonrası eğitim ve istihdam ortamlarına geçişi konusunda daha iyi hazırlayabileceği düşünülmektedir. İleri araştırmalar için ise farklı öğretim yöntemlerinin ÖG bireylere finansal okuryazarlık becerileri öğretimi üzerindeki etkililiğini ortaya koymak üzere deneysel araştırmaların ve bu becerilerin öğretiminde kullanılacak bilimsel dayanaklı uygulamaların belirlenmesine yönelik meta-analiz araştırmalarının yürütülmesi önerilebilir. Ek olarak finansal okuryazarlık becerilerinin öğretimi ile ilgili öğretmenlerin görüş, deneyim ve sahada karşılaştıkları sorunları derinlemesine inceleyen farklı veri toplama araçlarının kullanıldığı karma araştırmalar yürütülebilir.

Etik Kurul ve Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın etik kurul izni, Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonundan 08.02.2023 tarihinde “2679919” başvuru numarası ile alınmıştır. Kurul tarafından araştırma etik açıdan uygun bulunmuştur. Yazarlar arasında hiçbir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alberto, P. A., Cihak, D. F., & Gama, R. I. (2005). Use of static picture prompts versus video modeling during simulation instruction. *Research in Developmental Disabilities*, 26(4), 327-339. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2004.11.002>
- Bay, M., & Parker-Katz, M. (2009). Perspectives on induction of beginning special educators: Research summary, key program features, and the state of state-level policies. *Teacher Education and Special Education*, 32(1), 17-32. <https://doi.org/10.1177/0888406408330871>
- Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163. <https://doi.org/10.1177/004912418101000205>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18.baskı). Pegem Akademi

- Cheak-Zamora, N. C., Teti, M., Peters, C., & Maurer-Batjer, A. (2017). Financial capabilities among youth with autism spectrum disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 1310-1317. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0669-9>
- Cihak, D., Alberto, P. A., Taber-Doughty, T., & Gama, R. I. (2006). A comparison of static picture prompting and video prompting simulation strategies using group instructional procedures. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 21(2), 89-99. <https://doi.org/10.1177/10883576060210020601>
- Clark, K. (2016). *Financial Literacy: Annotated Bibliography*. National Technical Assistance Center on Transition.
- Council for Economic Education & Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy. (2021). *National standards for personal financial education*. Council for Economic Education (CEE). <https://www.councilforeconed.org/wp-content/uploads/2021/10/2021-National-Standards-for-Personal-Financial-Education.pdf>
- Conderman, G., Johnston-Rodriguez, S., Hartman, P., & Walker, D. (2013). Honoring voices from beginning special educators for making changes in teacher preparation. *Teacher Education and Special Education*, 36(1), 65-76. <https://doi.org/10.1177/0888406412473311>
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Çelik, Y. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 733-765. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.919620>
- Davies, D. K., Stock, S. E., & Wehmeyer, M. L. (2003). Application of Computer Simulation to Teach ATM Access to Individuals with Intellectual Disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 38(4), 451-456. <http://www.jstor.org/stable/23879920>
- Donnellan, A. M. (1984). The Criterion of the Least Dangerous Assumption. *Behavioral Disorders*, 9(2), 141-150. <http://www.jstor.org/stable/43153291>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Ersoy, A.F. (2016). *Fenomenoloji*. (A. Saban ve A. Ersoy, Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* (s. 51-101). Anı Yayıncılık.
- Garcia-Iriarte, E., Balcazar, F., & Taylor-Ritzler, T. (2007). Analysis of case managers' support of youth with disabilities transitioning from school to work. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 26(3), 129-140.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. & Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Henning, M. B., & Johnston-Rodriguez, S. (2018). Evaluating financial literacy curriculum for young adults with special needs: A review of content, universal design for learning, and culturally responsive curriculum principles. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(2), 118-135. <https://doi.org/10.1177/2047173418789593>
- Hodson, R., & Dwyer, R. (2014). *Financial behavior, debt, and early life transitions: Insights from the National Longitudinal Survey of Youth, 1997 Cohort*. National Endowment for Financial Education, 1-43.

- Hsu, G. L., Tang, J. C., & Hwang, W. Y. (2014). Effects of extending the one-more-than technique with the support of a mobile purchasing assistance system. *Research in Developmental Disabilities*, 35(8), 1809-1827. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.04.004>
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
- Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004 (IDEA), 20 U.S.C. § 614 et seq.
- King, S. A., Lemons, C. J., & Davidson, K. A. (2016). Math interventions for students with autism spectrum disorder: A best-evidence synthesis. *Exceptional Children*, 82(4), 443-462. <https://doi.org/10.1177/0014402915625066>
- Lehmann, J. P., Davies, T. G., & Laurin, K. M. (2000). Listening to student voices about postsecondary. *Teaching Exceptional Children*, 32(5), 60-65.
- Lombe, M., Huang, J., Putnam, M., & Cooney, K. (2010). Exploring saving performance in an IDA program: Findings for people with disabilities. *Social Work Research*, 34(2), 83-93. <https://doi.org/10.1093/swr/34.2.83>
- Lucey, T. A., & Giannangelo, D. M. (2006). Short changed: The importance of facilitating equitable financial education in urban society. *Education and Urban Society*, 38(3), 268-287. <https://doi.org/10.1177/0013124506286942>
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>
- Mandell, L. (2008). Financial education in high school. *Overcoming the saving slump: How to increase the effectiveness of financial education and saving programs*, 257-279. University of Chicago Press: Chicago, IL, USA, 2008; pp. 257-279.
- Mansfield, P. M., & Pinto, M. B. (2008). Consumer vulnerability and credit card knowledge among developmentally disabled citizens. *Journal of Consumer Affairs*, 42(3), 425-438. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2008.00115.x>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Bağımsız Yaşam Becerileri Dersi Öğretim Programı III. Kademe (9, 10, 11 ve 12. Sınıf)*. Erişim Adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-ile-ilgili-yayimlar/icerik/123>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). *Özel Eğitim Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programı Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği/Otizmi Olan Öğrenciler İçin*. Erişim Adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-ile-ilgili-yayimlar/icerik/12>
- McCormick, M. H. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1).
- Mechling, L. C., Gast, D. L., & Barthold, S. (2003). Multimedia computer-based instruction to teach students with moderate intellectual disabilities to use a debit card to make purchases. *Exceptionality*, 11(4), 239-254. https://doi.org/10.1207/S15327035EX1104_4
- Merry, K. E., Webster, F., & Kucharczyk, S. (2022). Investing in Students with Extensive Support Needs: Steps to Integrate Personal Financial Literacy in Inclusive Settings for

- Educators, Students, and Families. *Inclusive Practices*, 1(4), 156-170. <https://doi.org/10.1177/27324745221128931>
- Morningstar, M. E., Lombardi, A., & Test, D. (2018). Including college and career readiness within a multitiered systems of support framework. *AERA Open*, 4(1), 2332858418761880. <https://doi.org/10.1177/2332858418761880>
- Newman, L., Wagner, M., Cameto, R., & Knokey, A. M. (2009). *The Post-High School Outcomes of Youth with Disabilities up to 4 Years After High School: A Report from the National Longitudinal Transition Study-2 (NLTS2)*. NCSER 2009-3017. National Center for Special Education Research.
- Newman, L., Wagner, M., Knokey, A. M., Marder, C., Nagle, K., Shaver, D., & Wei, X. (2011). *The Post-High School Outcomes of Young Adults with Disabilities up to 8 Years after High School: A Report from the National Longitudinal Transition Study-2 (NLTS2)*. NCSER 2011-3005. National Center for Special Education Research.
- Mittapalli, K. M., Belson, S. I., & Ahmadi, H. (2009). *Financial literacy for youth with disabilities*. Social Dynamics.
- Odom, S. L., Horner, R. H., & Snell, M. E. (Eds.). (2009). *Handbook of Developmental Disabilities*. Guilford press.
- Pickens, J. L., & Dymond, S. K. (2014). Special education directors' views of community-based vocational instruction. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 39(4), 290-304. <https://doi.org/10.1177/1540796914566713>
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
- Rowe, D. A., Cease-Cook, J., & Test, D. W. (2011). Effects of simulation training on making purchases with a debit card and tracking expenses. *Career Development for Exceptional Individuals*, 34(2), 107-114. <https://doi.org/10.1177/0885728810395744>
- Rowe, D. A., & Test, D. W. (2013). Effects of simulation to teach students with disabilities basic finance skills. *Remedial and Special Education*, 34(4), 237-248. <https://doi.org/10.1177/0741932512448218>
- Scott, R., Collins, B., Knight, V., & Kleinert, H. (2013). Teaching adults with moderate intellectual disability ATM use via the iPod. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 190-199. <http://www.jstor.org/stable/23880639>
- Seyhan, A. (2020). Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 88-113. <https://doi.org/10.34086/rteusbe.726511>
- Spooner, F., Knight, V. F., Browder, D. M., & Smith, B. R. (2012). Evidence-based practice for teaching academics to students with severe developmental disabilities. *Remedial and Special Education*, 33(6), 374-387. <https://doi.org/10.1177/0741932511421634>
- Way, W. L., & Holden, K. C. (2009). 2009 Outstanding AFCPE Conference Paper Teachers' Background and Capacity to Teach Personal Finance: Results of a National Study. *Journal of Financial Counseling & Planning*, 20(2), 64-78.

- Xin, Y. P., Grasso, E., Dipipi-Hoy, C. M., & Jitendra, A. (2005). The effects of purchasing skill instruction for individuals with developmental disabilities: A meta-analysis. *Exceptional Children*, 71(4), 379-400.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. baskı). Seçkin.

Extended Abstract

Financial literacy, defined as the ability to manage money, is one of the most basic skills, a prerequisite for individuals to lead an independent life. However, it is reported in the literature that individuals with special needs experience more difficulties in these skills than typically developing individuals and need more support to acquire these skills. When, with what content, and when this support should be provided by teachers is a subject that researchers continue to investigate. The present study aimed to determine the knowledge, opinions, and experiences of special education teachers working with individuals with special needs on teaching financial literacy skills to individuals with special needs.

The study participants were determined using the criterion and snowball sampling methods, among the purposive sampling methods. In this study, two criteria, (a) working in an institution as a special education teacher and (b) working with individuals with special needs in high school, were sought for the participants. This study, which was carried out with 14 participants who met the determined criteria and volunteered to participate in the research, was designed with a phenomenological model, one of the qualitative research models. In the study, data were collected through semi-structured interviews, and content analysis was conducted for the collected data.

Five themes emerged in the study. These themes were determined as the definition of financial literacy, conditional teachability, experiences in teaching financial literacy skills, primarily financial literacy, and suggestions for teaching financial literacy skills. There are 14 categories and 23 sub-categories under this theme. In the study, the participants' opinions on financial literacy were received, and it was observed that only nine of the participants expressed their opinions about the definition of financial literacy. This is very important in terms of showing that the participants' levels of knowledge about financial literacy are limited. The mentioned findings support the studies stating that teachers, who have critical importance in teaching financial literacy skills (Lucey and Giannangelo, 2006), do not find themselves competent in teaching these skills (McCormick, 2009; Way and Holden, 2009). One of the most important findings of the study is that a significant part of the participants think that financial literacy skills can be taught only to individuals with special needs who are mildly affected by disability. However, studies demonstrate that when systematic teaching is provided, individuals with special needs can learn many contents determined in line with their performance, regardless of the level of disability

(Alberto et al., 2005; Cihak et al., 2006; Hsu et al., 2014; Scott et al., 2013; Xin et al., 2005). Additionally, a significant part of the participants who had experience in teaching financial literacy skills to individuals with special needs stated that they included the teaching of basic skills and used certain methods such as visualizing and being a model in structured settings during the teaching process. This finding supports the literature, revealing that teachers need training and guidance in teaching financial literacy skills (King et al., 2016; Seyhan, 2020; Spooner et al., 2012). The participants stated that as a result of the teaching they provided on financial literacy skills, individuals with special needs acquired these skills at the level of acquisition, but they could not achieve success in generalization. This situation shows the necessity of teaching financial literacy skills in naturalistic settings (Pickens and Dymond, 2015; Tekin-İftar, 2008). Considering the findings related to the suggestions for teaching financial literacy skills in the study, it was observed that a significant part of the participants indicated that these skills should be taught in appropriate settings with the cooperation of families and teachers and in the periods before high school. Moreover, it was observed that the participants did not include evidence based practices sufficiently among the practices they used in teaching financial literacy skills. In this respect, suggestions made by the participants regarding the policy focus on increasing teacher competencies by providing pre-service and in-service training. The participants also offered suggestions for the necessity of expanding the content of curricula to include these skills.

In line with the findings obtained from this study, which is limited to the opinions and experiences of 14 participants, it can be recommended to include the teaching of functional financial literacy skills in educational settings in order to facilitate the transition of individuals with special needs in high school to an independent life and make arrangements to support the professional development of teachers and specialists working with individuals with special needs. For future research, it may be recommended to conduct experimental studies to reveal the effectiveness of different practices in teaching financial literacy skills.